

вкрита червоною фарбою, вдалося також відновити заглиблений орнамент, який виявився тотожним до місцевої традиції декорування великого посуду.

Решта доповідей були присвячені трипільській тематиці у межах межиріччя Південного Бугу та Дніпра. Значна їх частина стосувалася пам'яток і конкретних знахідок. В. Собчук презентував карту трипільських пам'яток Кіровоградської обл. — за останнє десятиріччя завдяки місцевим дослідникам їхня кількість майже подвоїлася. Доповіди С. Головка, О. Пересунчака, І. Козир, К.І. Панченка, О. Черно-го, О. Семенюк були присвячені трипільським поселенням різного часу на Кіровоградщині. М. Тупчієнко доповів про знахідки пізньотрипільського посуду в підкурганних похованнях.

Частину з перелічених доповідей було прочитано в с. Небелівка паралельно з проведенням експерименту — спаленням макета двоповерхового трипільського житла, побудованого 2014 р. під керівництвом С. Джонстона. Такий експеримент зацікавив не лише науковців, але й небайдужих мешканців с. Небелівки. У майбутньому заплановано спостерігати за процесом археологізації того, що залишиться після спалення споруди.

Під час роботи конференції у м. Кіровограді в краєзнавчому музеї відкрито виставку, присвячену виконанню міжнародного проекту. Вона включала комплекс знахідок і вівтар, передані до музею з розкопок у Небелівці, а також підготовані британською і українською сторонами стенди з фотознімками та поясненнями стосовно результатів досліджень.

М.Ю. ВІДЕЙКО

СВІТЛОЇ ПАМ'ЯТІ ВОЛОДИМИРА АНДРІЙОВИЧА РОМАШКА

Уранці 20 жовтня 2015 р. надзвичайно гірка, тяжка звістка надійшла з Дніпропетровська: раптово та передчасно, на 62-му році життя, помер Володимир Андрійович Ромашко — відомий український археолог, доктор історичних наук, професор кафедри історіографії, джерелознавства та архівознавства Дніпропетровського національного університету ім. О. Гончара.

Володимир Андрійович народився 21 квітня 1954 р. у с. Михайлівка Томаківського р-ну Дніпропетровської обл. У 1971 р. закінчив школу № 2 м. Дніпропетровська. Після цього працював лаборантом у Дніпропетровському інженерно-будівельному інституті. Пізніше, у 1972—1974 рр., служив у лавах Радянської армії. У 1974 р. Володимир вступив на підготовче відділення Дніпропетровського державного університету й восени 1975 р. був зарахований студентом денного відділення історичного факультету, який закінчив із відзнакою у 1980 р. за фахом «Історія».

Починаючи зі студентських років, він захопився археологією та активно працював на

різних посадах у новобудовній археологічній експедиції рідного університету. Під час дослідження численних курганів і поселень у зонах будівництва меліоративних систем і виробки ґрунту шахтами Західного Донбасу викристалізувалося коло його наукових інтересів — доби пізнього бронзового та раннього залізного віків. І цьому науковому напрямку В.А. Ромашко присвятив усе подальше життя. Ще будучи студентом, він приділяє значний час не лише польовій роботі, а й починає писати перші наукові праці, доповідати на студентських наукових конференціях різного рівня — від університетських до РАСКів (Регіональні наукові студентські конференції) та ВАСКів (Всесоюзні археологічні студентські конференції). До речі, з одним із авторів цього некролога Володимир познайомився на РАСКу в 1978 р. у Чернігові.

Уся трудова та наукова діяльність В.А. Ромашка нерозривно пов'язана з історичним факультетом ДНУ. З часом, будучи вправним організатором, він очолив одну з новобудовних експедицій університету. За його ініціативою було укладено низку договорів із дирекцією «Павлоградвугілля» та понад 20 років три-

© Я.П. ГЕРШКОВИЧ,
С.А. СКОРИЙ, В.В. ОТРОЩЕНКО, 2015

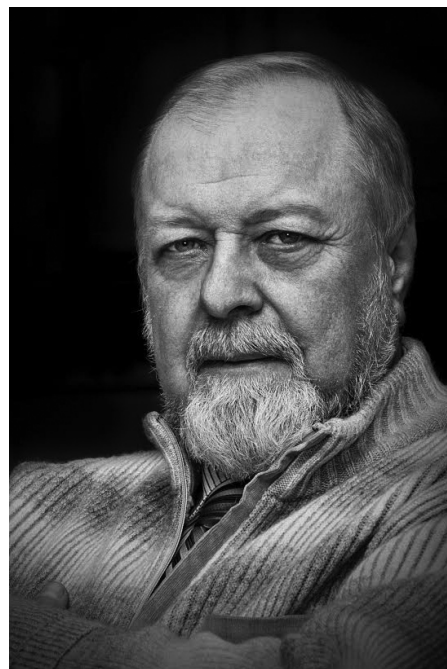
вали розкопки археологічних пам'яток різних періодів.

У 1988 р. В.А. Ромашко стає викладачем кафедри історіографії та джерелознавства, а через два роки захищає кандидатську дисертацію на тему «Передскіфський період у пограниччі Лісостепу та Степу Дніпровського Лівобережжя (XII—VII ст. до н.е.)» в Інституті археології НАН України. У 1993 р. Володимир Андрійович отримав вчене звання старшого наукового співробітника зі спеціальності «Археологія», а згодом обійняв посаду доцента.

У 2013 р. В.А. Ромашко в Інституті археології НАН України блискуче захистив докторську дисертацію «Населення заключного етапу пізнього бронзового віку Лівобережної України (за матеріалами богуславсько-білозерської культури)». Вона підбила підсумки величезних, прискіпливих, майже 30-річних археологічних досліджень ученого за проблематикою пізньої та фінальної бронзи. Після захисту дисертації Володимир Андрійович отримав статус професора рідної кафедри.

Варто зазначити, що коло наукових інтересів В.А. Ромашка, як фахового вченого, було досить широким — окрім доби бронзи, воно охоплювало передскіфський час (кіммерійці, племена чорноліської та бондарихінської культур) та степову культуру Великої Скіфії. І в кожен із цих важливих розділів археології та давньої історії Володимир Андрійович вписує свій яскравий слід. Він є автором навчальних посібників, кількох монографій, понад 100 статей в українських та закордонних фахових виданнях. Серед них, безумовно, особливе місце займають монографії «*Заключительный этап позднего бронзового века Левобережной Украины*» (К., 2013) та «*Близнец-2: скифский аристократический курган в Днепровском Правобережном Надпорожье*» (Дніпропетровськ, 2009, у співавторстві).

Досліджені ним пам'ятки в зоні лісостепоного та степового порубіжжя доби пізньої бронзи виявили дивовижне поєднання елементів культур найрізноманітнішого характеру та походження. Оскільки цьому феномену немає пояснення у межах традиційної номенклатури археологічних культур, В.А. Ромашко запропонував і обґрунтував виділення зрубно-білозерської (пізніше — богуславсько-білозерської) культури. Наскільки вдалим було виокремлення цієї культури, вкажуть час і новітні дослідження. Але вже зараз цілком очевидно, що Володимир Андрійович свідомий того, що в археологічній науці час простих рішень минув безповоротно.

У найповнішому вигляді свої висновки щодо проблем доби пізнього бронзового віку та перехідного періоду від нього до доби раннього заліза В.А. Ромашко виклав у названій фундаментальній праці «*Заключний етап пізнього бронзового віку...*». За обсягом, кількістю врахованих і розглянутих пам'яток, ілюстративним матеріалом ця книжка нині не має собі рівних в історіографії епохи пізньої бронзи не лише України, але й усієї Східної Європи. Фактично, у ній розглянуто всі види археологічних джерел, стратиграфію і планування поселень, домобудівництво, кераміку, культові комплекси, хронологію, періодизацію та, зрештою, ті глобальні історико-культурні процеси, що зумовили формування богуславсько-білозерської культури.

Щодо скіфської проблематики, то В.А. Ромашку, перш за все, пощастило ретельно дослідити на околицях сучасного Дніпропетровська досить великий (заввишки 7 м) курган. Отримані матеріали проаналізовано в згаданому монографічному дослідженні. Враховуючи масштаби насипу, поховальних споруд, виразний поховальний інвентар, серед якого, до речі, була чудова різна кістка із зображенням персонажів еллінської міфології, курган, по-перше, був правомірно датований кінцем V ст. до н.е., по-друге, отримав аргументоване трактування як поховання одного зі скіфських царів. Ці висновки мають неабияке значення для розуміння скіфської історії зазначеного часу в Північному Причорномор'ї, особливо враховуючи місцез-

находження пам'ятки — за межами скіфського Геросу, у північній частині Дніпровського Надпоріжжя. Також цікавою була спроба ідентифікації похованого в кургані шляхетного скіфа з одним із відомих за писемними джерелами скіфських можновладців V ст. до н. е.

Послідовність була однією із найпомітніших рис характеру Володимира Андрійовича. Вже першою друкованою працею студент-третьокурсник визначає тему свого подальшого наукового життя: *«Памятники предскифской эпохи в Орельско-Самарском междуречье»*. Він постає дослідником, який завжди працює на прикордонні: між Бронзою та Залізом у сенсі археології, між Праісторією та Історією на теренах України, між Степом і Лісостепом з огляду на географію його досліджень, а відтак — між світами землеробів і номадів, між кліматичним оптимумом доби пізньої та катастрофічною посухою фінальної бронзи, що зумовило формування білозерської культури.

На жаль, багато чого В.А. Ромашко не встиг здійснити. Одразу після успішного захисту докторської дисертації в Інституті археології НАН України він розпочав підготовку повної публікації поселень епохи пізньої бронзи, які досліджував у різні роки. Серед них — Лобойківського, що пов'язане зі значним і яскравим, але й дотепер багато в чому загадковим Лобойківським осередком металообробки поселення біля с. Богуслав Павлоградського р-ну Дніпропетровської обл. та інших.

Володимир Андрійович — не лише знаний вчений-археолог, якого поважають і на чю думку зважають колеги, але й досвідчений педагог. Він викладав різнопланові курси лекцій із етнології, первісної історії та археології України на історичному та суспільно-гуманітарному факультетах ДНУ, спецкурси магістрам і спеціалістам зі спеціальності «Археологія».

Упродовж своєї наукової діяльності В.А. Ромашко активно спілкувався з колегами з Інституту археології НАН України, особливо співробітниками відділів археології доби енеоліту — бронзи та археології раннього залізного віку, і ці контакти були обопільно плідними.

А ще Володя був дуже доброю, чуйною людиною, яка ставилася з великою любов'ю до своєї чудової родини та завжди мала готовність прийти на допомогу друзям.

Нам, безумовно, поталанило, що ми належали до близького кола спілкування Володимира Андрійовича Ромашка. Завжди гірко усвідомлювати, що такі люди рано чи пізно йдуть від нас. Коли ж відходять близькі друзі, які планували ще багато здійснень у науці та житті, гірко подвійно. Колеги та друзі Володимира Андрійовича завжди пам'ятатимуть його як шановану людину та невтомного талановитого дослідника.

Пам'ять про нього назавжди залишиться в наших серцях і в українській археології!

Я.П. ГЕРШКОВИЧ,
С.А. СКОРИЙ, В.В. ОТРОЩЕНКО